

omissio ex inordinato affectu ad illud opus. Cujus distinctionis prima pars consentanea est his, quæ supra diximus in materia de malitia, et de peccato veniali. Sed in secunda parte videtur esse nonnulla difficultas, quia vel illa ommissio ex negligentia, oritur ex ipso opere, et ex nimio conatu et affectu, et tunc jam ille actus est per se malus in propria specie, quia indebite fit. Vel non est actus ille causa negligentia, vel inadvertentia, sed accidit hominem dum hæc operatur, negligere alium, et tunc neque actus ille peccatum erit, sed concomitanter se habebit, quia non est causa. Confirmatur, quia si ille actus in propria specie esset bonus, et virtutis, nunquam esset causa malæ omissionis: ergo semper præintelligitur in illo prior alia malitia. Respondeo argumentum concludere, quod actus ille quocumque est causa omissionis præter malitiam omissionis habere aliam inordinationem in propria specie, quia revera caret alia honestate, quam habere deberet, tamen illa inordinatio non semper est per se gravis, neque mortalis, nisi sit priori modo amatus ille actus per modum ultimi finis.

5. *Secunda propositio.*—Secunda propositio. Quando actus qui fit tempore omissionis, non est causa omissionis, sed concomitanter tantum se habet, nullum est peccatum. Est communis sententia et patet, quia illa actio non est causa, neque occasio peccandi, ut suppono, et probatur, quia ejus objectum bonum est, et ex vi omissionis nullam habet circumstantiam malam: ergo. Probatur minor, nam maxime haberet circumstantiam temporis: sed hæc non est necessaria semota obligatione præcepti extrinseci, et illud tempus est conveniens ad illam actionem, præceptum autem non reddit illud tempus ad actionem incommodum, nisi quatenus actio illa potest esse occasio hoc tempore non obediendi præcepto: sed posito illo casu jam non est occasio: ergo. Confirmatur primo, nam contingere potest illum actum esse sub præcepto, ut si quis vovisset studere toto illo tempore, quo manet domi, et jam decrevisset non exire e domo, tunc ratione voti teneretur illud facere: ergo signum est illud non esse peccatum. Confirmatur secundo, quia in hujusmodi casu licitum est consulere homini illam actionem: dices id esse, quia licet consulere minus malum. Contra est, quia non solum licet consulere, sed cooperari etiam cum illo, ut studere, vel argumentari, vel ludere.

6. Sed contra: nam ille actus est tunc virtute prohibitus, ut diximus: ergo quomodo-

cumque tunc illum faciat, facit contra præceptum. Secundo, actus ille de se est incompossibilis actui præcepto: ergo ex vi ejus sequitur ommissio: ergo semper est causa ejus neque videtur referre, quod simul sequatur ex alia causa, scilicet voluntate omittendi: nam, ut aliquid sit peccatum, non est necesse, ut solum illud causet peccatum, neque quod peccatum fieret, etiam illo non posito, ut si quis sciret fore ut alter furetur hanc, vel illam rem sine concursu ejus: nihilominus ipse peccat si illum adjuvet. Tertio, quia alias sequeretur non peccare sacerdotem, qui cum decreverit non dicere officium, projicit breviarium in mare: neque illum, qui cum decreverit non servare votum castitatis, contrahit matrimonium: neque etiam illum, qui cum propositum habeat non restituendi, distrahit bona illa.

7. Ad primum respondeo illum actum eo tempore non exerceri prout est prohibitus, quia solum virtute prohibetur, ut potest esse occasio omittendi. Ad secundum nego actum illum illo modo concurrere ad omissionem, et ad argumentum fateor necessarium esse, posito illo actu, omittere, tamen id non satis est, ut actus sit causa omissionis, sed necessarium præterea est, ut hic et nunc sequatur ommissio, ex eo quod actus ille exercetur; unde advertente, ut aliquis actus sit causa omissionis, non satis esse actum illum de se esse sufficientem ad efficiendum illum effectum, sed necessarium præterea esse non supponere effectum jam productum, hoc enim necessarium est in omni causa, quæ actu debet influere; in proposito autem illa ommissio jam erat facta moraliter, et ideo formaliter non censetur manere ab illo actu: quare non est simile de aliis exemplis. Ex hoc tamen inferri videtur, ut actus iste concomitans omissionem, non sit peccatum, necessarium esse præcedere voluntatem formalem, et expressam omittendi, quia ubi non est hæc voluntas, actus, moraliter loquendo, semper est causa indirecta, nam omnis effectus refertur in aliquam causam, unde quando non habet causam directam, refertur in indirectam, et præterea quia cum non habet aliquis illam voluntatem expressam, non potest moraliter vere judicare omissionem jam esse factam. Ad tertium respondetur negando consequentiam: et ratio imprimis est, quia ille in eo casu adimit sibi potestatem adimplendi præceptum, etiamsi in futuro tempore propositum mutet, studium vero non est hujusmodi. Dices ergo saltem, si quis dormiret eo tempore, peccaret, quia adimit sibi po-

testatem mutandi voluntatem, et ideo videtur nova culpa. Respondeo, transeat hoc: unde infero quod si actus concomitans talis sit, ut per se possit conferre ad perseverandum in malo proposito, atque adeo magis impedire hominem ne impleat præceptum, ex hac parte poterit actus habere aliquam malitiam. Secundo respondeo, si quis deliberate decrevit omittere, et moraliter non est verisimile illum mutaturum voluntatem, non censetur sibi adimere potestatem non peccandi, ratione somni. Idem fere est dicendum ad alia duo exempla: quæ non procedunt, quia illi actus sunt per se mali, et directe contra ipsum præceptum.

SECTIO IV.

Quo tempore censeatur quis peccare peccato omissionis.

1. *Prima sententia improbat.*—Difficultas hujus questionis versatur in ea omissionem, quæ non est actus voluntatis, eo tempore quo præceptum urget: de qua est prima sententia, quæ affirmat posse illam esse peccatum, licet neque eo tempore, quo præceptum obligat, volita sit, neque interior culpa præcesserit: ita Marsilius, in 2, quæst. 21, sed est sententia improbabilis, nam impossibile est eum qui se somno committit in gratia, et sine peccato mortali dum actu dormit, amittere gratiam, et peccare mortaliter: quia non habet libertatem, neque usum rationis, alias amens et puer ante usum rationis posset amittere gratiam: impossibile ergo est, ut ommissio illa sic peccatum, nisi ratione præcedentis voluntatis: et ratio est, quia nullum est peccatum, nisi sit liberum: ergo vel voluntate præsentis, vel voluntate præterita: ergo debuit præcedere interior culpa.

2. *Secunda sententia proponitur.*—Secunda sententia est, quæ vult totum hoc peccatum omissionis committi, cum aliquis dat sufficientem causam omissionis, postmodum vero tempore præcepti nullum esse peccatum, ita Alensis, 2 part., quæst. 130, memb. 6, Gabriel 2, d. 45, dub. 3, ad 7. Fundamentum est, quia omne peccatum sequitur voluntatem.

3. *Tertia sententia.*—Tertia sententia dicit, tunc omissionem imputari ad peccatum et culpam, quando adest tempus implendi præceptum, est D. Thomæ 2, 1, quæst. 79, art. 3, ad 3, et ratio esse potest, quia peccatum consistit in transgressione præcepti: hæc autem obligatio solum est eo tempore, quo præceptum

obligat. Confirmatur a signo, nam si illa causa omissionis esset somnus, vel ebrietas, et casu ille excitaretur, vel ad se rediret et impleteret præceptum, revera non omisisset, atque si tali omissioni esset imposita pœna excommunicationis, vel irregularitatis, non illam incurreret: vide Cajetanum 2, 2, quæst. 150, art. 4, sed forte dissensio est de nomine.

4. *Observatio pro decisione.*—*Prima propositio.*—Advertendum est in omissionem, sicut in commissione duo esse consideranda, interiori culpam, quæ in voluntate ipsa est, et exteriori omissionem, quæ in carentia actus præcepti consistit. Prima propositio. Culpa et peccatum interius committitur, cum quis voluntarie dat causam futuræ omissionis: est certa, quia omnis culpa formaliter est in voluntate. Confirmatur, nam qui directe vult omittere, tunc committit culpam quando habet illam voluntatem: ergo idem est quando vult indirecte. Idem patet ex his, quæ diximus de futuro eventu, quomodo aggravet malitiam voluntatis.

5. *Secunda propositio.*—Secunda propositio. Exterior ommissio tunc intelligitur fieri cum occurrit tempus præcepti, et licet nullam mortalem malitiam addat, ipsa tamen peccatum proprie dici potest. Probantur singula, quia ommissio exterior tunc fit, quando fit exterior actus prohibitus. Secunda vero pars, scilicet illam omissionem non addere malitiam mortalem, patet, quia suppono voluntatem neque mutari, neque augeri. Ultima vero pars patet, quia ut actio exterior sit mala, satis est quod procedat a mala voluntate: ergo idem erit de omissionem. Confirmatur, nam cum procedit a voluntate directa, est peccatum non propter malitiam, quam inde habeat, sed propter voluntatem: ergo similiter, etc., et hoc etiam probant rationes D. Thomæ.

6. Ex his colligitur mensuram hujus peccati omissionis sumendam esse ex culpa interiori quæ præcessit: nam si illa fuit venialis, et ommissio talis erit: si mortalis, etiam mortalis erit ommissio: ratio est, quia tota illa malitia omissionis est a præcedenti volitione. Advertendum vero est in illa præcedenti voluntate esse distinguendas duas rationes, vel malitias, unam, quam habet ex proprio objecto intemperantia, si sit ebrietas, aliam, quam habet ut causa omissionis: omisso ergo, quæ subsequitur, denominatur, et mensuratur ex posteriori malitia, non ex priori, unde contingere potest priorem malitiam esse mortalem, et tamen omissionem esse venialem, propter levem ne-

gligentiam, vel culpam in prævidenda omissione futura.

7. Sed quæres an possit contingere voluntatem, quæ est causa omissionis ut sic, esse culpam, et tamen omissionem postea secutam nullo modo esse peccatum. Nam videtur posse accidere si aliquem antequam sequatur omisio, poeniteat prioris culpæ, et causæ datæ, tamen non possit impedire effectum, nam tunc omisio sequens est simpliciter involuntaria: ergo. Confirmatur, quia alias contingere posset eum qui est in gratia, dum est in gratia, peccare mortaliter peccato exteriori, quod videtur inconueniens. Item sequitur aliquando teneri hominem ad efficiendum actum illum exteriorem, qui est peccatum, ut si quis voluntarie incidit in morbum, ex quo sequitur culpabilis omisio postea dum jam ægrotat, et recte facit, et debet omittere. In contrarium vero est, quantumvis illum hominem poeniteat postea, propter illum actum juste punitur, et manet irregularis, ergo ille actus exterior habet rationem peccati, præterea in simili quæstione actus commissionis vere peccatum est, ut homicidium; ergo, etc.

8. Dico breviter utrumque modum loquendi esse probabilem, priorem videtur sequi Soto, 4, dist. 12, quæst. 1, art. 7, et dicendum esset poenam non solum esse impositam actioni exteriori, quia peccatum est, tunc cum fit, sed quia per se culpabilis est, et causam habet pravam voluntatem, licet per accidens contingeret non esse peccatum propter mutationem voluntatis: sed forte magis proprie illa peccata dicerentur, quia procedunt a causa libera, et deficiente quatenus tenetur illa evitare: neque refert voluntas subsequens, quia illa non est principium omissionis, quæ sequitur, sed alia prior, quæ præcessit: actio autem exterior, vel omisio denominatur peccatum a voluntate a qua procedit: unde simul eadem omisio, et est volita, ut effectus a voluntate, quæ est causa ejus, et est nolita per modum objecti, et prima voluntas est *volo*, secunda est *nollem* sequi effectum. Ad confirmationem respondeo illam omissionem habere duplicem respectum, alterum ad præcedentem voluntatem pravam, cujus est effectus, alterum ad præsentem circumstantias, et voluntatem, et ut sic, recipit denominationes diversas, neque est inconueniens eundem actum exteriorem denominari bonum, et malum a diversis voluntatibus.

9. Sed occurrit hoc loco alia difficultas: nam sequitur eum qui voluntarie incidit in morbum, ex quo evidenter fiat, ut omittat

executionem multarum actionum sub præcepto, ut jejunandi, audiendi sacrum, etc., in illo priori actu incurrere malitias omnium illarum omissionum, quod videtur durissimum, et sequela patet, quia tunc ponit sufficientem causam: et habet difficultas locum in præceptis positivis. Quidam dicunt nunquam illum incurrere hanc malitiam: ratio eorum est, quia ista præcepta positiva non obligant omnes, sed potentes illa exequi: non tenetur autem aliquis tueri sanitatem, ut possit obligari his præceptis et postea peccare si non impleat. Sed non videtur verisimiliter dictum, primo, quia sequitur eum, qui ista directa intentione procurat morbum, ut deobligaretur ab agendo, contra illa non peccare, quod aperte est falsum. Secundo sequitur eum, qui in ebrietate tanquam in causa vult istas omissiones, nunquam incurrere istas malitias, quia præcepta non obligant, nisi eos qui possunt ratione uti: ergo non tenebitur quis conservare usum rationis, ut obligetur. Tertio, quia præcepta omnes obligant, licet aliqui excusentur, unde cum ille hic non excusetur, videtur virtute agere contra obligationem ipsam, quod est peccare. Alii dicunt tunc aliquem incurrere culpam, cum directe prævidet, et intendit illas omissiones, propter rationem factam, non tamen si non prævideat. Sed neque hoc secundum videtur consequenter dictum, nam in moralibus voluntarium indirectum æquivalet directo.

10. Quocirca dico breviter, eas omissiones esse malas, si aliquo modo voluntariæ sint: quæ est expressa sententia D. Thomæ, 1, 2, quæst. 77, art. 7, ad 7. Ad do tamen esse prudenter considerandum moraliter, quia ut istæ omissiones sint voluntariæ indirectæ, oportet non solum esse prævisas, sed esse tales, ut præceptum obliget ad vitandam ægritudinem ne illæ sequantur: præcepta autem positiva ad hoc non obligant, nisi quando omissiones proxime, et veluti eodem tempore, moraliter loquendo, sequantur. Ex quo etiam efficitur, ut quando istæ omissiones non sunt directe intentæ, neque prævisæ, raro imputentur ad culpam, quia præcepta ista positiva non cum tanto rigore obligant, ut propterea teneatur quis cum tanto rigore præcavere illa omnia quæ possunt impedire eorum executionem.

SECTIO V.

De gravitate omissionis, unde sit sumenda.

1. *Prima propositio.* — In hac re eadem omnino regulæ servandæ sunt, quæ de peccato

in genere, supra, disput. 1, sectione 2, sunt positæ. Prima propositio. Specifica gravitas, et essentialis istius peccati ex objecto est consideranda, seu ex materia circa quam versatur: hoc constat, quia hoc generale est in omni peccato. Et explicatur, nam directa voluntas non faciendi quod præceptum est, ex re volita habet specificam malitiam, et majorem, vel minorem in illa specie: ergo, etc.

2. *Secunda propositio.* — Secunda propositio. Gravitas hujus malitiæ optime consideratur ex actu, quo omisio privat, illa enim omisio gravior erit cæteris paribus, quæ opponitur meliori actui. Probatur, tum quia propria materia, et veluti objectum omissionis est virtus illa, qua privat, quia cum hoc peccatum sit quasi pura privatio, de se non potest habere proprium objectum, nisi ratione positivi; tum etiam, quia privatio ex forma, qua privat, mensuranda est, et ideo hac ratione supra diximus malitiam oppositam perfectiori virtuti de se esse majorem.

3. Sed contra docuit Almainus, 3, Moralium, capite 26, et Adamus, in 4, quæstione 6, et fundamentum est, quia si ex actu opposito pensanda esset gravitas omissionis, pura omisio de se non haberet certam malitiam, sed in infinitum majorem et minorem. Probatur, quia ille actus contrarius est in infinitum remissibilis, et illa omisio est minus mala, quam quicumque actus positivus, licet in infinitum remittatur: ergo, etc. Sed melius confirmari potest primo, quia melior est actus, qui est in consilio quam qui est in præcepto, nam ille potest esse actus heroicus, et tamen privatio contraria non est magis mala. Confirmatur secundo: nam gravius peccatum est non succurrere extreme indigenti quam existenti in necessitate minori, et tamen illud primum videtur minus bonum. Ad argumentum eorum respondeo imprimis falsum supponere, quia forte actus non est in infinitum remissibilis. Secundo, quidquid sit, ille actus in quacumque remissione habet certam perfectionem specificam et essentialem, quæ reperitur in quocumque actu quantumcumque remisso: ergo ponenda erit malitia puræ omissionis, ut sit specifica gravitas malitiæ. Ad primam confirmationem respondeo ex dictis, omnem malitiam debere habere rationem moralis privationis, atque adeo debere esse carentiam bonitatis debitæ inesse, et ideo omissiones illarum bonitatum, quæ non sunt moraliter debitæ, non debent hoc loco numerari: supponit ergo conclusio posita omisio-

nem esse malam, et de illa loquimur. Ad secundam confirmationem patebit responsio ex iis, quæ infra latius a nobis dicenda erunt.

4. *Tertia propositio.* — Tertia propositio. In gravitate omissionis consideranda etiam est obligatio, et vis præcepti, et legis præcipientis actus cui omnino opponitur: ita Almainus supra: in quo sine causa improbat a Thomistis, quia certum est esse gravius de se id omittere, quod a superiori distinctius præcipitur, quia est magis rationi dissonum. Confirmatur: nam licet ille actus de se non esset æque bonus, sicut alius, tamen eo ipso, quod a superiore sub majori vinculo præcipitur, habet quamdam majorem rationem boni: ergo, etc. Idem præterea patet a simili in commissione: nam advertenda est differentia inter ea quæ naturali legi et positiva præcipiuntur: in illis siquidem quo actus est de se in materia graviore, eo præceptum naturale, quod in tali actu cadit, magis obligat: in præceptis autem positivis non semper ita est: et præterea in omissionibus, quæ his præceptis opponuntur, præter materiæ qualitatem consideranda est vis, et modus obligationis præcepti.

5. *Quarta propositio.* — Quarta propositio. Etiam in omissionibus sunt considerandæ aliæ circumstantiæ, et ideo non omnes omissiones oppositæ eidem præcepto sunt æque graves, quod etiam aliqui Thomistæ sine causa negant: et patet, quia ista omisio morale quid est, et vel formaliter, vel virtute includit actum voluntatis: potest ergo esse vel magis, vel minus voluntaria: et propter finem magis, vel minus malum, et sic de reliquis: ergo, etc. Ex quibus etiam colligitur imprimis puram omissionem, cæteris paribus, esse minus peccatum, quam eam quæ est directe voluntaria positive.

6. *Dubium a fine resolvitur.* — Definitor deinde ex dictis alia quæstio, quam D. Thomas hoc loco omittit, sed tractatu 2, 2, quæst. 79, a. 4, quod sit peccatum gravius omisio, an commissio? et respondet commissionem summam esse gravius peccatum, quam sit summa omisio, ut odium Dei, quam carentia amoris. Similiter respectu ejusdem virtutis, ex suo genere, etiam commissio est prior omissione, ut hæresis, carentia fidei, et sic de aliis, et ratio est, quia commissio opponitur quodammodo contrarie, et ideo inducit majorem inordinationem virtutis; at vero in particulari loquendo de hac, vel illa omissione et commissione, sæpe contingit omissionem esse graviorem, ut per se constat.